

**БРОНЗОВІ СКАРБИ В КОЛЕКЦІЇ ЗАКАРПАТСЬКОГО
КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ***Павло ПЕНЯК**Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
вул. Університетська, 21, 88000, м. Ужгород, Україна, e-mail: penyakps@gmail.com*

В статті йде мова про артефакти доби бронзи – бронзові скарби, що знаходяться у колекції Закарпатського краєзнавчого музею (ЗКМ). В їхньому складі знаряддя праці, зброя, прикраси, побутові речі, що дає можливість визначити час появи того чи іншого предмету. Залежно від асортименту схованих речей, скарби поділяють на змішані та видові (профільні). Останні складаються виключно зі знарядь праці, прикрас, зброї чи побутових речей.

Вивчення і публікація бронзових скарбів на теренах краю розпочалася ще в середині XIX ст. завдяки діяльності любителя-археолога Т. Легоцького. Як правник-адвокат домінії графів Шенборнів у Березькому комітаті він залучив до збирання старожитностей представників влади, інтелігенцію, молодь. Його колекцію бронзових речей вважали однією з найбільших в Австро-Угорщині. Після смерті Т. Легоцького його археологічна збірка послужила основою для створення у 1929 р. Мукачівського земського музею. З його відкриттям колекція старожитностей, в тому числі і бронзова, стала доступною для спеціалістів-археологів європейських країн. В Ужгороді в цей час діяв музей природничо-етнографічного профілю, у фондах якого теж зберігалася кілька скарбів та поодиноких предметів. Крім них, невелика збірка бронзових речей, що знайдені на території Ужанської жупи, знаходилася в Ужгородській гімназії. У 1950 р., в зв'язку з реорганізацією музейної справи в республіці, Мукачівський музей припинив свою діяльність, а його фонди були передані новоствореному Закарпатському краєзнавчому музею в місті Ужгороді. Сюди ж потрапило і зібрання бронзових предметів з гімназії. Ось у такий спосіб і відбулося формування більшої частини колекції бронзових скарбів ЗКМ, яких на цей час нараховується 99.

Виробниками та власниками скарбів, як встановлено, були носії отоманської, станівської, беркесдемечерської та гавської культур і культурних груп. Хронологічно скарби і бронзові речі, що зберігаються в ЗКМ, охоплюють час від кінця середньої бронзи (BB-BC) і до доби пізньої бронзи і ранньозалізного віку (BD-HAB), що в абсолютному датуванні відповідає XV–XIV–IX–VIII ст. до н.е. Асортимент речей дозволяє визначити соціальну категорію людей, яким вони могли належати. У фондах ЗКМ найбільша кількість скарбів походить з Ужгородського та Мукачівського районів. Кількість бронзових речей буває різною, але найчисленнішими є ті, що нараховують від 2 до 5 предметів. Середня вага скарбів коливається у межах від 1,3 до 3,5 кг. Найбільша їхня кількість із одного пункту походить з Ужгорода та його околиць.

Ключові слова: доба бронзи, бронзові скарби, Тиводар Легоцький, Закарпатський краєзнавчий музей, колекція, бронзові речі.

Серед археологічних артефактів доби бронзи, що служать джерельною базою для вивчення дописемної історії Прикарпаття, вагоме місце належить знахідкам бронзових скарбів (рис. 1–5), у складі яких знаряддя праці, зброя, прикраси, побутові речі. Скарби дають можливість визначити час появи тих чи інших артефактів, відтворити окремі елементи матеріальної та духовної культури давнього населення краю.

Всього обліковано 137 бронзових скарбів, знайдених у 63 населених пунктах та їх околицях. У їх складі 2251 предмет. Ще 133 бронзових предмети походять з поодиноких знахідок, виявлених у 43 населених пунктах та поблизу них. Отже, із врахуванням скарбів, де

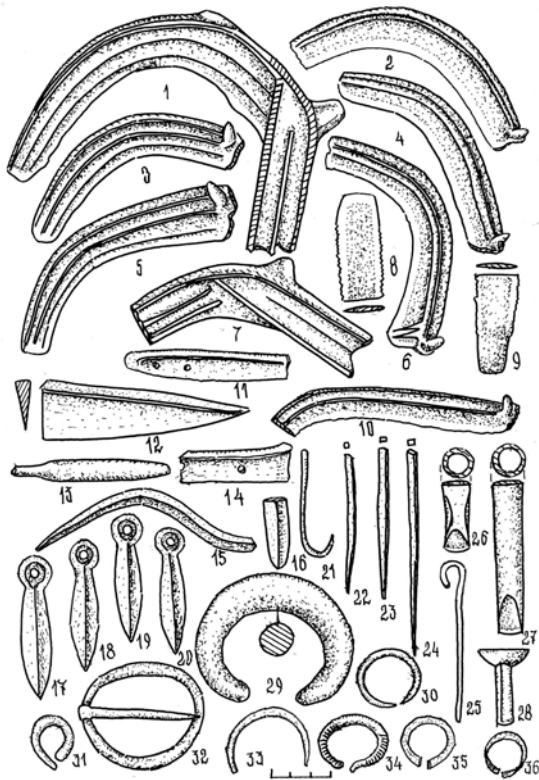

Рис. 1. Археологічні знахідки з території Закарпатської обл.
 Fig. 1. Archeological finds from the territory of Transcarpatia

кількість знахідок невідома, можемо говорити, що у регіоні знайдено близько 2,5 тисяч бронзових речових знахідок.

Варта уваги інформація про знахідки бронзових скарбів на Закарпатті з середини XIX ст. по 2015 р. За розрахунковий період взято час біля п'ятдесяти років. Так, за 1850–1900 рр. знайдено 54 скарби, у 1900–1945 рр. – 40, протягом 1945–2015 рр. – 43. Звичайно, шукати якусь закономірність у їхній фіксації не слід. Однак треба звернути увагу на те, що найбільше їх знайдено в роки інтенсивного розорювання земель і пасовиськ, тобто в другій половині XIX–першій половині XX ст. Потрібно врахувати й суб'єктивний фактор – наявність в краї такого ентузіаста-збирача старожитностей, яким був Т. Легоцький. Будучи адвокатом домінії графів Шенборнів у Березькому комітаті, він створив групи громадських кореспондентів із місцевої інтелігенції (нотарі, вчителі, священники, службовці лісних управ), за допомогою яких збирав старожитності краю, в тому числі й бронзові скарби та поодинокі речі. З середини XIX ст. і до 1912 р. це зібрання збагатилося на 51 скарб та значну кількість речових знахідок [Lehoczky, 1892, s. 47].

На рік смерті Т. Легоцького (1915) його колекція бронзових речей вважалася однією з найбільших в Австро-Угорщині. У цей час не виходило жодної вагомій праці з стародавньої історії Тисо-Дунайського басейну без посилок на археологічну колекцію вченого. Її використовували відомі на той час дослідники-археологи при розробці хронології і характеристики бронзового віку: Й. Гампел, Ф. Пулські, П. Рейнеке та ін. [Hampel, 1886–1896; Pulsky, 1897; Reinecke, 1899]. У вересні 1919 р. Закарпаття увійшло до складу новоутвореної Чехословацької республіки. Намагання родичів Т. Легоцького вивезти археологічну колекцію в Угорщину закінчилося безрезультатно. Заплативши відповідну компенсацію, чехословацький уряд залишив колекцію в Мукачеві. На базі цієї збірки 1929 р. засновано Мукачівський земський музей ім. Т. Легоцького, який протягом 1920–1945 рр. збільшився ще на 25 скарбів. Із відкриттям музейної установи колекція старожитностей, в тому числі й бронзових речей, стала доступною спеціалістам-археологам багатьох європейських країн. Паралельно з Мукачівським музеєм, в Ужгороді діяв музей природничо-етнографічного профілю, у фондах якого теж зберігалось кілька бронзових скарбів і поодиноких речей. Невелика колекція бронзових артефактів, знайдених на території колишньої Ужанської жупи, зберігалась в Ужгородській гімназії.

У зв'язку з реорганізацією музейної справи в Українській РСР Мукачівський музей 1950 р. припинив своє існування. Його музейні фонди передано Закарпатському краєзнавчому музею в Ужгороді. Сюди ж потрапила також і колекція бронзових речей Ужгородської гімназії. Протягом 1950–2015 рр. співробітники Закарпатського краєзнавчого музею поповнили колекцію ще 35 скарбами і на сьогоднішній день вона нараховує 99 скарбів.

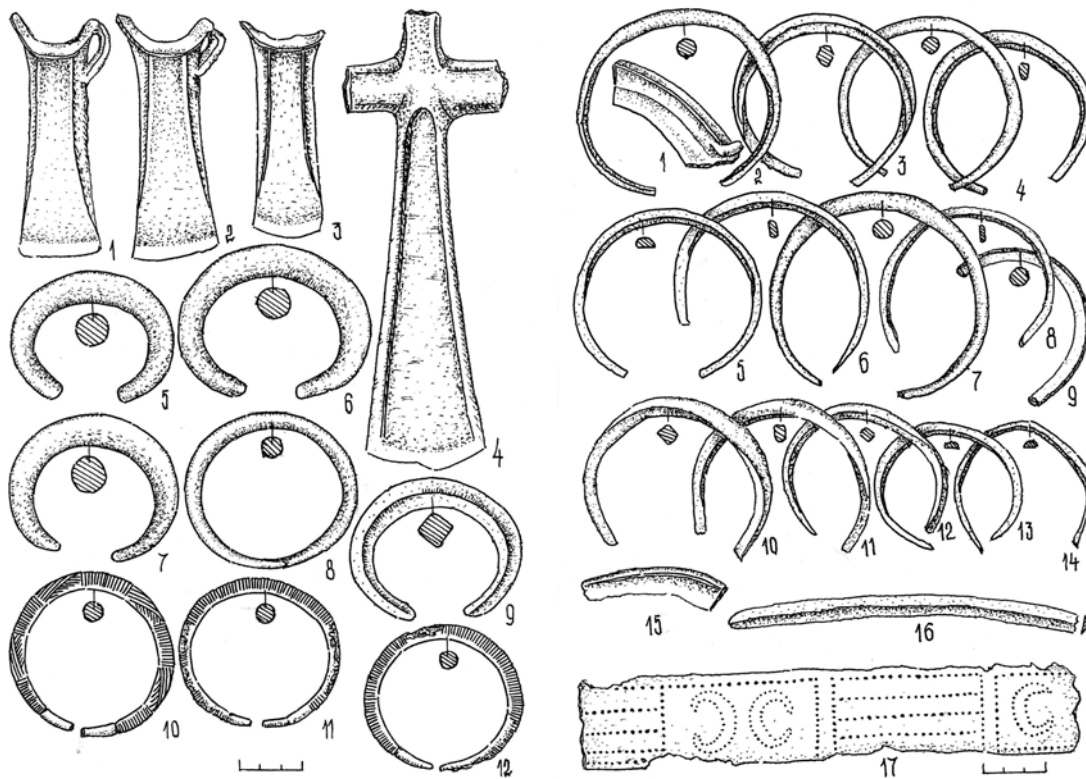

Рис. 2. Археологічні знахідки з території Закарпатської обл.
Fig. 2. Archeological finds from the territory of Transcarpatia

Як відомо, оригінальне бронзолivarне виробництво східнокарпатського регіону видозмінювалося і розвивалося під впливом досягнень двох великих європейських культурно-соціальних спільнот, якими були курганна культура і культура поховальних урн. Виробниками і користувачами виробів з бронзи були носії отоманської, станівської, беркес-демечерської та гавської культур і культурних груп. Хронологічно бронзові скарби, знайдені на Закарпатті, охоплюють час з кінця середньої бронзи (BB-BC) і закінчуються добою пізньої бронзи і ранньозалізним віком (BD-BA B), що в абсолютному датуванні відповідає кінцю XV–XIV–IX–VIII ст. до н. е.

Згідно з відносною періодизацією угорських дослідників стосовно часу заховання бронзових скарбів та їхній видовий склад, закарпатські скарби припадають на так званий косідерський, опальський, кішапаті-лендел-товті, яскарене-ужаавельдський, рогод-сентешський горизонти. Аналогічний набір бронзових речей і синхронний час ховання скарбів в землю засвідчено й на Закарпатті, що говорить про місцеві відповідності тим знахідкам, які виготовлені в північно-східному регіоні Закарпатської улоговини.

Асортимент речей бронзових скарбів із колекції ЗКМ інколи дозволяє визначити соціальну категорію людей, зусиллями яких вони були заховані у землю. По-перше, ті, що складаються зі знарядь праці, прикрас, побутових предметів, тобто змішаного асортименту, могли належати заможним, можливо, й рядовим мешканцям поселень; по-друге, скарби, у складі яких знаряддя праці, пов'язані з професійною діяльністю (ливарні форми, злитки бронзи, пошкоджені предмети, що вийшли з ужитку), ймовірно, належали ремісникам-ювелірам; по-третє, скарби купців-торговців, пов'язаних з обміном із ближніми і дальніми регіонами, у складі яких десятки однакових предметів, що не були в користуванні; по-четверте, ті, у складі яких знаходилася виключно зброя (мечі, бойові сокири, вістря списів, рукозахисні

спіралі тощо) і могли належати вождям або професійним воїнам; по-п'яте, сакральні або тотемні, пов'язані із закопуванням у землю предметів культу, вірувань, чаклунства.

У фондах ЗКМ найбільша кількість скарбів походить з Ужгородського та Мукачівського р-нів (відповідно, 28 і 26), а найменше – з Тячівського і Хустського р-нів – по 2. Крім цього, з Берегівського району походить 13 скарбів, Виноградівського – 9, Іршавського – 8, Воловецького – 8, Свалявського – 3. За часом виявлення першість належить скарбу із с. Калини Тячівського р-ну, що зафіксований 1832 р. Спочатку у фонди Мукачівського земського, а потім у ЗКМ потрапили дві бойові сокири з дископодібним обухом із конічним виступом, масивна бойова сокира з пошкодженим дископодібним обухом та конічним виступом посередині [Lehoczky, 1892, s. 147; Verňakovič, 1961, s. 44; Pasternak, 1928, s. 171].

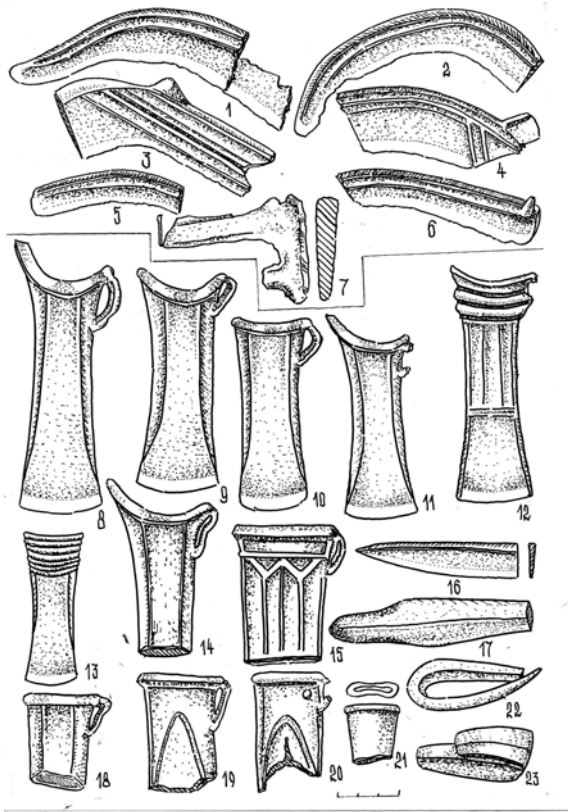

Рис. 3. Археологічні знахідки з території Закарпатської обл.

Fig. 3. Archeological finds from the territory of Transcarpatia

листової бляхи, вірогідно, від пояса; уламок невизначеного предмета у вигляді бруска; 12 шматків бронзи-сирцю (один із них у вигляді бруска) [Pulsky, 1886, s. 49; Eisner, 1933, s. 105, 106, 109, 114, 121; Jankovich, 1931, s. 56].

Середня вага скарбів коливається у межах від 1,3 до 3,5 кг. Найбільшим за вагою (6,144 кг) є скарб із с. Лази Воловецького р-ну. Він виявлений 1884 р. на схилі гори Медвежий, значну частину розібрали місцеві мешканці. Три предмети потрапили в Сігетську гімназію (Румунія), 111 – в колекцію Т. Легоцького, а згодом до Мукачівського земського музею [Lehoczky, 1885, s. 184]. До скарбу входили такі предмети: один цілий і вісім пошкоджених серпів із плоским руків'ям; шість серпів з кнопкоподібним виступом на п'ятці; 11 кельтів з горизонтальною втулкою; п'ять цілих і один пошкоджений кельт з клювоподібною втулкою;

Кількість бронзових речей у скарбах буває різною. Найчисленнішими є ті, що нараховують від 2 до 5 предметів. У фондах ЗКМ найбільшим за кількістю речей є скарб із с. Боржавське Виноградівського р-ну, виявлений 1882 р. в ур. Попова гора в кількох посудинах, які не збереглися. Спочатку Т. Легоцький повідомив, що в складі скарбу 148 предметів, а згодом у публікаціях згадував про 138 речей [Lehoczky, 1892, s. 145, 157–159, 160]. Частина із них втрачена, а деякі бронзові злитки використані для виготовлення підсвічників.

У фонди ЗКМ потрапило 106 предметів: 10 цілих і 16 фрагментів серпів із кнопкоподібним виступом на п'ятці; один цілий і 36 фрагментів серпів з плоским черенкоподібним руків'ям; сім цілих і дев'ять уламків кельтів з клювоподібною втулкою; уламок пилки; долото, виготовлене з вістря спису; уламок долота з втулкою; маленький кельт з горизонтальною втулкою; два фрагменти кінців клинка меча; вістря спису з листоподібним пером; уламок втулки від вістря спису; уламок цвяхоподібної шпильки з конічною голівкою; деталь розеткоподібної фібули; два браслети з розімкнутими кінцями еліпсоподібною формою, корпуси яких округлі в перетині (один із них масивний та без орнаменту); один цілий і уламок орнаментованих браслетів із зімкнутими кінцями; браслет із гострими кінцями бракованого лиття; уламок

три малих кельти з горизонтальною втулкою (один екземпляр орнаментований); три долота, з яких одне клиноподібне, інші – з втулкою; п'ять уламків від пилок; ніж із симетричним листоподібним вістрям та плоским держакком; два уламки від леза і держака ножів; три уламки від ножів різних розмірів; здвоєний гачок, який на кінцях прокований, ромбічний в перетині; гачок, виготовлений з браслета, верхній кінець якого зігнутий в кільце; рожен довжиною 89 см, у верхній частині круглий в перетині, в нижній – ромбічний; руків'я, що зігнуте в кільце; шість цілих і уламок від вістря списів з листоподібним пером; масивний браслет із розімкнутими кінцями; два круглі орнаментовані браслети, один з яких з розімкнутими, другий – зі зімкнутими кінцями; половина плоского браслету, орнаментованого нарізками; два уламки від вузького плоского браслета; масивна шпилька з кулеподібною голівкою; два уламки від цвяхоподібних шпильок; уламок шпильки з дроту, кінець якого зігнутий в петлю; три шила зі стержнем, ромбічним у перетині; уламок від втулки, в якій кругла голівка з отвором; рибальський гачок з петлеподібним вушком; мала циліндрична спіраль з восьми завитків; уламок від масивної циліндричної спіралі в два цілих і півзавитку; два уламки від плоскої спіралі, один з яких в два й півоберти, другий – в два й два десятих оберти; перстень в півтора оберти, виготовлений з дроту, овального в перетині; уламок від маленького браслету; два розімкнуті кільця, виготовлені з уламків браслетів; три кільця із зімкнутими кінцями, виготовлені з уламків браслетів; три персні, виготовлені з круглого дроту; пряжка, зроблена з браслету, язичок – з дроту; уламок від розетоподібної фібули; чотири цілих і уламок від підвісок фібули; дві плоскі бляшки з випуклим корпусом, з внутрішнього боку – вушка; бляшана нашивка з вушком; 13 безформених шматків і стержнеподібний злиток бронзи-сирцю [Eisner, 1933, s. 81, 119, 127; Verňakovič, 1961, s. 61, 62].

Найменшими за вагою (37 і 170 г, відповідно) є скарби з Ужгорода та Анталівців Ужгородського р-ну. Скарб з Ужгорода, знайдений 1881 р., містив тонкий браслет із зімкнутими кінцями і маленьку циліндричну спіраль, зігнуту в три цілих і півоберту [Verňakovič, 1961, s. 55]. Скарб із Анталівців виявлений 1940 р. північніше села біля колишньої розвилки вузькоколіїної залізниці. Більшу частину речей розібрали мешканці села. До ЗКМ потрапило п'ять речей, зокрема, неорнаментований браслет із зімкнутими кінцями, округлий в перетині, чотири неорнаментовані браслети з розімкнутими кінцями, круглі в перетині [Verňakovič, 1961, s. 37].

Найбільша кількість скарбів із одного пункту походить з Ужгорода та його околиць – 18.

Перший скарб, виявлений 1891 р. в околиці міста, складався в основному з прикрас, виготовлених з круглого дроту. Це, зокрема, циліндрична спіраль з двадцятьма чотирьох обертів, кінці якої завершуються двома розетками; циліндрична спіраль із тридцятьма шістьма обертами; три фрагменти від циліндричної спіралі в сімнадцять та вісім обертів; три невеликі циліндричні спіралі в сім, чотири і два з половиною оберти; велика циліндрична спіраль з одинадцятьма

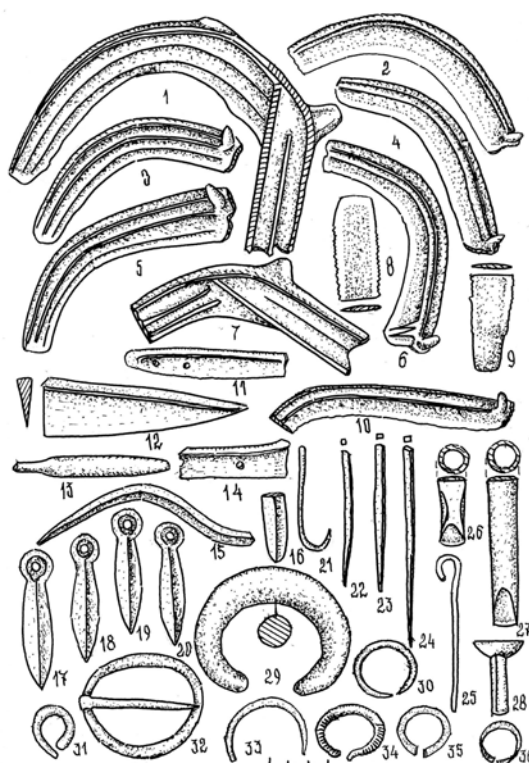

Рис. 4. Археологічні знахідки з території Закарпатської обл.

Fig. 4. Archeological finds from the territory of Transcarpatia

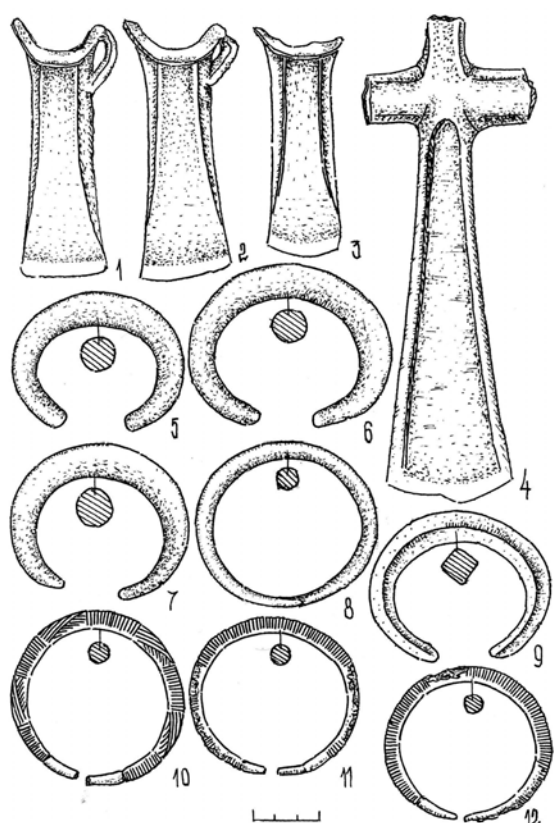

Рис. 5. Археологічні знахідки з території Закарпатської обл.

Fig. 5. Archeological finds from the territory of Transcarpatia

зімкнутими і сім з розімкнутими кінцями; уламок від браслета з круглого в перетині дроту; циліндрична спіраль в чотирнадцять цілих і три четвертих оберту, виготовлена з вузької платівки, в якій внутрішній бік плоский, зовнішній – напівкруглий; циліндрична спіраль, аналогічна попередній, в чотирнадцять цілих і півоберту тощо. Посудина, в якій зберігався скарб, мала банкоподібну форму висотою 23 см, діаметр вінець 19 см, під вінцем мале вушко [Berniakowicz, 1962, s. 203–210].

Третій скарб згадувався вище як один із найлегших за вагою.

Четвертий скарб, знайдений 1883 р., складався з двох круглих браслетів із зімкнутими кінцями, які лежали один на другому [Lehoczky, 1892, s. 519; Verňakovič, 1961, s. 55].

П'ятий скарб, виявлений 1888 р., містив плоску дископодібну спіраль, зігнуту в два цілих і півоберту, а також гарпун з двома шипами по боках з прямокутним стержнем у перетині [Lehoczky, 1892, s. 212; Verňakovič, 1961, s. 55].

Шостий скарб зафіксований 1890 р. До нього входило дві гривни з розімкнутими кінцями, округлі в перетині, в однієї з них кінці проковані і зігнуті в петлю, в другій – гострі. Гривні орнаментовані поперечними нарізками [Verňakovič, 1961, s. 55].

Сьомий скарб, знайдений 1890 р., – це два браслети із зімкнутими кінцями, один з яких орнаментований, другий – масивний, ромбічний в перетині [Lehoczky, 1892, s. 482; Verňakovič, 1961, s. 55].

обертів; п'ять малих циліндричних спіралей; дві малі циліндричні спіралі з чотирнадцяти і дванадцяти обертів; дев'ять дротяних шпильок, з яких у восьми голівка закручена в кільце, в дев'ятої – у вісімку; ланцюжок з дев'яти кілець, в якого один кінець завершується вісімкою, другий – есоподібний; дві плоскі спіралі в формі вісімки; шість малих спіралей із зігнутими кінцями; фібула з трьох рядів дроту, від яких попарно відходять чотири розетки; шість малих дископодібних спіралей; гривна, виготовлена з трьох секцій скрученого подвійного дроту, до яких прикріплено сім підвісок у вигляді розеток; замок, що складається із гачка і петлі; два дископодібні браслети в півтора, одну цілу і чверть оберту; дев'ять спіральних браслетів в одну цілу і півтора оберту; чотири браслети із зімкнутими кінцями; чотири браслети з подвійного витого дроту; два браслети із зігнутими кінцями у вигляді петлі; дріт, зігнутий хрестоподібно в три цілих і півоберту; уламок від дроту в півтора оберту; виток дроту довжиною 5 м [Jankovich, 1931, tab. V, 8; Verňakovič, 1961, s. 54, tab. X, 6; tab. XIII, 10].

Другий скарб, зафіксований 1954 р. в кар'єрі з видобутку глини по вул. Минайській, знаходився в посудині на глибині 2,2 м. До його складу входили 22 предмети: серп з кнопкоподібним виступом на п'ятці; два цілих і два фрагменти кельтів з клювоподібною втулкою; 12 круглих браслетів, з яких п'ять із

Восьмий скарб, зафіксований 1892 р., містив орнаментований кельт з горизонтальною втулкою і кельт з клювоподібною втулкою [Lehoczky, 1892, s. 755].

Дев'ятий скарб, виявлений 1894 р., містив три кельти з клювоподібною втулкою [Lehoczky, 1912, s. 28].

Десятий скарб, знайдений 1895 р., містив дві гривні: одна з прокованими в трубку кінцями та фрагмент іншої з гладкими, прокованими в трубку кінцями [Lehoczky, 1892, s. 35, 36; Berňakovič, 1961, s. 56].

Одинадцятий скарб, зафіксований 1895 р., – це уламок від середньої частини гривни з витим корпусом; масивна шпилька з кулеподібною головкою, голка якої орнаментована; масивний браслет, квадратний в перетині; уламок від круглого браслету; два спіралеподібних браслети, виготовлені з дроту в два з половиною оберти; плоске кільце зі слабо заокругленою поверхнею [Lehoczky, 1912, s. 294; Berňakovič, 1961, s. 56].

Дванадцятий скарб, знайдено 1897 р., містив два кельти з клювоподібною втулкою [Lehoczky, 1912, s. 90].

Тринадцятий скарб виявлений 1897 р. До переліку речей входили шпилька з напівсферичною головкою з круглим і квадратним стержнем та два орнаментовані браслети із зімкнутими кінцями [Lehoczky, 1912, s. 178; Berňakovič, 1961, s. 56].

Чотирнадцятий скарб, облікований наприкінці XIX ст., містив два масивні браслети еліпсоподібної форми [Lehoczky, 1892, s. 504; Berňakovič, 1961, s. 56].

П'ятнадцятий скарб, знайдений 1936 р., – це два серпи з кнопкоподібним виступом на п'ятці [Berňakovič, 1961, s. 56].

Шістнадцятий скарб зафіксований у 1930-х рр. До нього входили три браслети з розімкнутими кінцями та прокованою поверхнею [Berňakovič, 1961, s. 56].

Сімнадцятий скарб, виявлений у 1930-х рр., складався з двох серпів із кнопкоподібним виступом на п'ятці [Berňakovič, 1961, s. 56].

Вісімнадцятий скарб, знайдений 1967 р. в околиці міста, – це два браслети округлої форми із зімкнутими кінцями; браслет з розімкнутими кінцями, шестигранний в перетині; браслет з розімкнутими кінцями, восьмигранний в перетині.

На жаль, не всі бронзові скарби обліковані. Частина з них зберігається в громадських музеях та приватних колекціях, багато розкомплектовано. Це свідчення того, що люди, які їх знайшли, не передавали ці речі до колишнього Мукачівського земського музею, а потім до Закарпатського краєзнавчого музею.

ЛІТЕРАТУРА

Berňakovič K. (1961). Hromadné nálezy z doby bronzovej z územia na pravom brehu Hornej Tisy (Zakarpatská oblast USSR) // Študijne zvesti AÚ SAV. – Nitra. – Č. 4. – 107 s.

Berňakovič K. (1962). Skarb brazowy z Užhorodu (obw. Zakarpacki USSR) // Acta Archeologica Carpatica. – T. IV. – Fasc. 1–2. – S. 203–210.

Hampel J. (1886–1896). A bronzkor emlékei Magyarhonban. – Budapest. – T. I–III.

Eisner J. (1933). Slovensko v pravěku. – Bratislava.

Jankovich J. (1931). Podkarpatska Rus v prehistorii. – Mukačevo. – 56 s.

Lehoczky T. (1885). A Lázárpataki bronzlelet // Archeológiai Értesítő. – V. – S. 183–188.

Lehoczky T. (1892–1912). Adatok hazánk archeológiájához különös tekintettel Beregmegyére és környékére. – Munkács. – T. 1. – T. 2.

Pasternak J. (1928). Ruské Karpaty v archeologie. – Praha.

Pulsky F. (1886). Trouvailles de l'âge de bronze en Hongrie. – Budapest.

Pulsky F. (1897). Magyarország archeológiája. – Budapest. – I köt.

Reinecke P. (1899). Tanulmányok a magyarországi bronzkor chronológiájához // Archeológiai Értesítő. – 19 köt. – S. 225–251.

REFERENCES

- Berňakovič, K. (1961). Hromadné nálezy z doby bronzovej z územia na pravom brehu Hornej Tisy (Zakarpatská oblast USSR). *Študijne zvesti AÚ SAV*, 4. Nitra, 107 pp. (in Slovak).
- Berňakovič, K. (1962). Skarb brazowy z Uzhhorodu (obw. Zakarpacki USSR). *Acta Archeologica Carpatica*, 4(1-2), 203-210 (in Polish).
- Hampel, J. (1886-1896). *A bronzkor emlékei Magyarhonban, 1-3*. Budapest (in Hungarian).
- Eisner, J. (1933). *Slovensko v pravěku*. Bratislava (in Slovak).
- Jankovich, J. (1931). *Podkarpatska Rus v prehistorii*. Mukačevo, 56 pp. (in Slovak).
- Lehoczky, T. (1885). A Lázárpataki bronzlelet. *Archeológiai Értesítő*, 5, 183-188 (in Hungarian).
- Lehoczky, T. (1892-1912). *Adatok hazánk archeológiájához különös tekintettel Beregmegyére és környékére, 1-2*. Munkács (in Hungarian).
- Pasternak, J. (1928). *Ruské Karpaty v archeologie*. Praha (in Czech).
- Pulsky, F. (1886). Trouvailles de l'âge de bronze en Hongrie. Budapest (in Hungarian).
- Pulsky, F. (1897). *Magyarország archeológiája, 1*. Budapest (in Hungarian).
- Reinecke, P. (1899). Tanulmányok a magyarországi bronzkor chronológiájához. *Archeológiai Értesítő*, 19, 225-251 (in Hungarian).

*Стаття: надійшла до редакції 11.10.2016
прийнята до друку 20.10.2016*

**BRONZE TREASURES FROM COLLECTION
OF THE TRANSCARPATHIAN LOCAL MUSEUM**

Pavlo PENYAK

*Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,
Universitetska Str., 21, 88000, Uzhhorod, Ukraine, e-mail: penyakps@gmail.com*

Among the archeological finds of Bronze Age of Transcarpathia a ponderable place belongs to bronze treasures. Tools, weapon, decorations, domestic things enter to them. There are 135 bronze treasures (in collection of the Transcarpathian Local Museum – 99), they were found in 63 settlements. In 1850-1900 years 54 treasures were found, in 1900-1945 years – 40, in 1945-2015 – 43.

The first collector of bronze treasures was an advocate T. Lehoczky. His collection became the basis to creat in 1929 Mukachevo museum and in 1950 Transcarpathian Local Museum in Uzhhorod. In collection of museum the most of treasures takes place from Uzhhorod and Mukachevo districts, and least from Tyachevo and Chust districts. From Beregovo district there are 13 treasures, Vinogradovo – 9, Irshava – 8, Volovets – 8, Svalyava – 3.

An amount of bronze things in treasures is different, on the average from 2 to 5 objects. In the funds of museum most after the amount of objects is treasure from the village of Borzhavske Vinogradovo district. The middle-weight of treasures makes from 1,3 to 3,5 kg. Most after weight there is treasure from a village Lazi Volovets district. The least after weight (37 and 170 g accordingly) are treasures from Uzhhorod and village Antalivzi Uzhhorod district. The most of treasures from one point takes place from Uzhhorod.

Key words: Bronze Age, bronze treasures, Tyvodar Lehoczky, Transcarpathian local museum, collection, bronze things.